

Behavioral challenges and attachment in Iranian adoptive families: A qualitative phenomenological investigation

Mahdi Anbari¹, Mohd Nazri Bin Abdul Rahman^{1*}

1. Department of Educational Psychology and Counseling, Faculty of Education, University Malaya, Malaysia

Received: 18 October 2024

Accepted for publication: 15 February 2025

[EPub ahead of print-26 February 2025]

Payesh: 2025; 24(1): 81- 94

Abstract

Objective(s): This study aimed to explore the behavioral challenges and attachment issues faced by adopted children in Iranian adoptive families, examine how adoptive parents respond to these challenges, and investigate the parents' perceptions of attachment. The study thought to offer practical recommendations for improving support systems in post-adoption care.

Methods: A qualitative, phenomenological approach was employed, using Interpretative Phenomenological Analysis (IPA) to understand the lived experiences of four adoptive mothers in Iran. Data were collected through in-depth semi-structured interviews and analyzed with the assistance of PYTHON and MAXQDA software to identify recurring themes related to behavioral challenges, parental responses, and attachment perceptions.

Results: The research revealed that adopted children in Iran frequently face significant behavioral challenges, including attachment disorders, emotional regulation difficulties, and developmental delays, often linked to early trauma and inconsistent caregiving. Adoptive parents employ various coping strategies such as creating structured environments, seeking professional guidance, and relying on emotional support from their social networks. However, many parents struggle to form secure attachments due to societal stigma, secrecy surrounding adoption, and feelings of inadequacy.

Conclusion: This study highlighted the prevalence of behavioral challenges and attachment issues among adopted children in Iranian families, emphasizing the need for enhanced support systems, including counseling services and educational resources for adoptive families. It also calls for public awareness initiatives and policy reforms to address the psychological and emotional well-being of both adoptees and their families in Iran.

Keywords: Adoption, Behavioral Challenges, Attachment, Iranian Adoptive Families, Interpretative Phenomenological Analysis, Post-Adoption Support

* Corresponding author: Department of Educational Psychology and Counseling, Faculty of Education, University Malaya, Malaysia
E-mail: mohdnazri_ar@um.edu.my

چالش‌های رفتاری و دلبستگی در خانواده‌های فرزندپذیر ایرانی: یک تحقیق کیفی پدیدارشناسانه

مهدی عنبری^۱، محد نذری بن عبدالرحمن^{*۱}

۱. گروه روانشناسی تربیتی و مشاوره، دانشکده آموزش، دانشگاه مالایا، مالزی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۷/۲۷

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۱/۲۹

[نشر الکترونیک پیش از انتشار - ۸ اسفند ۱۴۰۳]

نشریه پیش: ۹۴ - ۸۱ (۱): ۲۴، ۱۴۰۳

چکیده

مقدمه: این مطالعه به بررسی چالش‌های رفتاری و مسائل دلبستگی که کودکان فرزندخوانده در خانواده‌های ایرانی با آن مواجه هستند، چگونگی پاسخ والدین فرزندپذیر به این چالش‌ها و ادراکات والدین از دلبستگی پرداخته و به دنبال ارائه توصیه‌های عملی برای بهبود سیستم‌های حمایتی در مراقبت‌های پس از فرزندخواندگی بوده است.

مواد و روش کار: یک رویکرد کیفی پدیدارشناسانه با استفاده از تحلیل پدیدارشناسی تفسیری (IPA) به کار گرفته شد تا تجربیات زیسته مادران فرزندپذیر در ایران درک شود. داده‌ها از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختارمند عمقی جمع‌آوری شدند و با استفاده از نرم‌افزارهای PYTHON و MAXQDA برای شناسایی مضمون‌های تکراری مربوط به چالش‌های رفتاری، پاسخ‌های والدین و ادراکات دلبستگی تحلیل شدند.

یافته‌ها: نتایج پژوهش نشان داد که کودکان فرزندخوانده در ایران اغلب با چالش‌های رفتاری قابل توجهی شامل اختلالات دلبستگی، مشکلات تنظیم هیجانی و تأخیرهای رشدی مواجه هستند. این مسائل اغلب به آسیب‌های روانی اولیه و مراقبت‌های ناپیوسته مرتبط هستند. والدین فرزندپذیر از راهبردهای مقابله‌ای مختلفی مانند ایجاد محیط‌های ساختارمند، جستجوی راهنمایی حرفه‌ای و اتکا به حمایت‌های عاطفی شبکه‌های اجتماعی خود استفاده می‌کنند. با این حال، بسیاری از والدین به دلیل انگ اجتماعی، پنهان‌کاری در مورد فرزندخواندگی و احساس ناکارآمدی، در ایجاد دلبستگی ایمن با فرزندان خود دچار مشکل هستند.

نتیجه‌گیری: این مطالعه بر شیوع چالش‌های رفتاری و مسائل دلبستگی در میان کودکان فرزندخوانده در خانواده‌های ایرانی تأکید داشته و بر لزوم تقویت سیستم‌های حمایتی از جمله خدمات مشاوره‌ای و منابع آموزشی برای خانواده‌های فرزندپذیر تأکید نمود. همچنین مطالعه حاضر بر لزوم ایجاد برنامه‌های آگاهی‌بخشی عمومی و اصلاح سیاست‌گذاری برای ارتقای سلامت روانی و عاطفی کودکان فرزندخوانده و خانواده‌های آنان در ایران تأکید نمود.

واژگان کلیدی: فرزندخواندگی، چالش‌های رفتاری، دلبستگی، خانواده‌های فرزندپذیر ایرانی، تحلیل پدیدارشناسی تفسیری، حمایت پس از فرزندخواندگی

کد اخلاق: UM.TNC2/UMREC_3195

* نویسنده پاسخگو: مالزی، دانشگاه مالایا، دانشکده آموزش، گروه روانشناسی تربیتی و مشاوره،

E-mail: mohdnazri_ar@um.edu.my

مقدمه

فرزندخواندگی به کودکانی که تجربه بی‌توجهی، سوءاستفاده یا زندگی در مراکز نگهداری را داشته‌اند، فرصت می‌دهد تا در محیطی خانوادگی و پایدار رشد کنند. در سطح جهانی، فرزندخواندگی توسط چارچوب‌های قانونی تنظیم می‌شود که هدف آن‌ها محافظت از منافع کودک است. کنوانسیون‌های بین‌المللی، از جمله کنوانسیون حقوق کودک سازمان ملل متحد (UNCRC) و کنوانسیون لاهه در مورد فرزندخواندگی، استانداردهایی را برای اطمینان از انجام فرزندخواندگی به صورت اخلاقی و قانونی تعیین می‌کنند. کنوانسیون حقوق کودک که در سال ۱۹۸۹ به تصویب رسید، تصریح می‌کند که هر کودک حق دارد در یک محیط خانوادگی رشد کند و کشورها موظفند در روند فرزندخواندگی منافع عالی کودک را در اولویت قرار دهند [۱]. به همین ترتیب، کنوانسیون لاهه در سال ۱۹۹۳ قانون فرزندخواندگی بین‌المللی را تنظیم کرد تا از قاچاق کودکان جلوگیری کرده و در طول فرآیند فرزندخواندگی از کودکان محافظت کند [۲].

در ایران، فرزندخواندگی تحت اصول قانونی و مذهبی، به‌ویژه در چارچوب قوانین اسلامی، مدیریت می‌شود. مفهوم اسلامی کفالت، یک سیستم سرپرستی است که امکان مراقبت از کودکان را بدون قطع پیوندهای بیولوژیکی آن‌ها با خانواده‌هایشان فراهم می‌کند [۳]. این امر در تضاد با مدل‌های فرزندخواندگی غربی است که در آن پیوندهای قانونی و خانوادگی بین کودک و خانواده زیست شناختی او معمولاً قطع می‌شود [۴]. قانون فرزندخواندگی سال ۱۹۷۴ که در سال ۲۰۱۳ اصلاح شد، فرآیند فرزندخواندگی در ایران را تنظیم می‌کند. این اصلاحات شامل گسترش شرایط صلاحیت برای فرزندخواندگی به زنان مجرد و ساده‌سازی روند فرزندخواندگی بود، درحالی‌که حفاظت‌های بیشتری برای کودکان فرزندخوانده فراهم می‌کرد [۵، ۶]. با وجود این اصلاحات قانونی، فرزندخواندگی در ایران همچنان با پیچیدگی‌های عاطفی، قانونی و اجتماعی روبرو است. کودکان فرزندخوانده در ایران، همچون هم‌تایان جهانی خود، اغلب با چالش‌های رفتاری قابل توجهی مواجه هستند که بسیاری از آن‌ها ریشه در تجربه‌های پیش از فرزندخواندگی مانند آسیب‌های اولیه، بی‌توجهی یا مراقبت‌های ناپیوسته دارند. این تجربیات غالباً منجر به اختلالات دلبستگی، بی‌نظمی عاطفی و تأخیرهای رشدی می‌شود [۷]. تحقیقات نشان می‌دهد که این کودکان ممکن است در ایجاد پیوندهای عاطفی امن با والدین فرزندپذیر خود دچار

مشکل شوند که این امر به رفتارهای مقابله‌ای، اضطراب و مشکلات اجتماعی منجر می‌شود [۸]. در بافت ایرانی که فرزندخواندگی اغلب به دلیل تأکید فرهنگی بر نسب زیست شناختی انگ‌زده است، این چالش‌ها می‌توانند تشدید شوند [۹]. بسیاری از خانواده‌ها ترجیح می‌دهند فرایند فرزندخواندگی را مخفی نگه دارند، زیرا از قضاوت‌های اجتماعی و تبعیض‌ها هراس دارند که این امر می‌تواند بیشتر به حس هویت و تعلق کودک آسیب برساند [۱۰، ۱۱].

علاوه بر چالش‌هایی که کودکان فرزندخوانده با آن مواجه هستند، والدین فرزندپذیر در ایران نیز اغلب با مشکلات روانی و عاطفی دست و پنجه نرم می‌کنند. پیوند دلبستگی بین والدین و کودک برای رشد روانی سالم بسیار مهم است. با این حال، والدین فرزندپذیر در ایران به طور مداوم با فشارهای اجتماعی، احساسات ناکارآمدی و عدم اطمینان در نقش‌های والدگری خود مواجه هستند [۱۲]. مخفی‌کاری پیرامون فرزندخواندگی می‌تواند از برقراری ارتباط آزاد در خانواده جلوگیری کند و والدین را در رسیدگی به نیازهای عاطفی و رفتاری کودکان خود دچار مشکل سازد. عدم وجود خدمات حمایتی پس از فرزندخواندگی مانند مشاوره و آموزش والدین نیز مسئله‌ای است که در ایران محدود باقی مانده است [۱۳].

این مطالعه با هدف بررسی و پرداختن به چالش‌های مرتبط با فرزندخواندگی، به تحلیل مسائل رفتاری کودکان فرزندخوانده در خانواده‌های ایرانی، واکنش‌های مادران فرزندپذیر نسبت به این چالش‌ها و ادراکات آن‌ها از دلبستگی پرداخت. اهداف این پژوهش عبارت بودند از: (۱) درک ماهیت چالش‌های رفتاری تجربه‌شده توسط کودکان فرزندخوانده در ایران، (۲) بررسی واکنش‌های عاطفی و عملی مادران فرزندپذیر در مواجهه با این چالش‌ها و (۳) تحلیل نحوه درک مادران فرزندپذیر از دلبستگی و مدیریت ارتباطات عاطفی با کودکان فرزندخوانده.

با تمرکز بر این حوزه‌های حیاتی، این پژوهش به دنبال ارائه بینش‌های عملی برای روانشناسان، مددکاران اجتماعی، متخصصان سلامت روان و سیاست‌گذاران بوده و هدف آن اطلاع‌رسانی در زمینه توسعه سیستم‌های حمایتی قوی‌تر برای خانواده‌های فرزندپذیر در ایران، از جمله خدمات آموزشی و مشاوره‌ای بود که به نیازهای خاص کودکان فرزندخوانده توجه داشته باشد. به علاوه این پژوهش راهنمایی‌هایی برای سیاست‌گذاران ارائه می‌دهد تا آگاهی عمومی را افزایش دهند و اصلاحات سیاست‌گذاری را در زمینه

بهریستی روانی و عاطفی کودکان فرزندخوانده و خانواده‌های آن‌ها در ایران ارتقا دهند. پرداختن به این مسائل برای اطمینان از اینکه فرزندخواندگی در ایران به‌طور بالقوه بتواند محیطی امن، پرورشی و حمایتی برای کودکانی که تجربیات سخت اولیه داشته‌اند، فراهم کند، ضروری است [۱۴، ۱۵].

فرزندخواندگی در ایران تحت تأثیر قوانین اسلامی و قوانین ملی قرار دارد. مفهوم کفالت در قانون اسلامی، نوعی سرپرستی است که از کودکان محافظت کرده و از قطع پیوندهای خانوادگی زیست شناختی آن‌ها جلوگیری می‌کند [۳]. برخلاف سیستم‌های فرزندخواندگی غربی که پیوندهای قانونی کودک با خانواده زیست شناختی او را از بین می‌برند، کفالت این پیوندها را حفظ می‌کند و به همین دلیل، فرزندخواندگی در ایران از نظر قانونی و اجتماعی با کشورهای دیگر متفاوت است [۴]. اصلاحات قانون فرزندخواندگی در سال ۲۰۱۳ چارچوب قانونی را گسترش داد تا زنان مجرد نیز بتوانند فرزندخوانده بگیرند و اصلاحاتی در روند اجرایی ایجاد کرد و حمایت‌های بیشتری برای خانواده‌های فرزندپذیر فراهم آورد [۶]. با این حال، به رغم این پیشرفت‌ها، انگ‌های فرهنگی و برداشت‌های اجتماعی همچنان برای خانواده‌های فرزندپذیر چالش‌هایی ایجاد می‌کند. پنهان‌کاری پیرامون فرزندخواندگی در ایران یک مسئله محوری است که هم فرایند فرزندخواندگی و هم پویایی‌های خانوادگی پس از آن را پیچیده‌تر می‌کند. به دلیل تأکید اجتماعی بر نسب زیست شناختی، بسیاری از خانواده‌ها ترجیح می‌دهند فرزندخواندگی را مخفی نگه دارند تا از قضاوت یا تبعیض اجتماعی جلوگیری کنند [۹]. این پنهان‌کاری اغلب مانع از توسعه پیوندهای دلبستگی امن بین والدین و کودکان فرزندخوانده می‌شود، زیرا می‌تواند از ارتباط آزاد جلوگیری کند و احساس ناکارآمدی را در والدین و کودکان تقویت کند [۱۰]. کودکان فرزندخوانده در ایران، مشابه سایر کشورها، اغلب با چالش‌های رفتاری قابل توجهی مواجه هستند. تجربیات پیش از فرزندخواندگی مانند بی‌توجهی، آسیب‌های روانی اولیه و مراقبت‌های ناپیوسته، می‌توانند تأثیرات روان شناختی طولانی‌مدتی بر جای بگذارند. این کودکان بیشتر در معرض خطر اختلالات دلبستگی، بی‌نظمی عاطفی و مشکلات رفتاری هستند [۷]. آسیب‌های روانی اولیه به شرایطی اطلاق می‌شود که فرد در مواجهه با تجربیات آسیب‌زا و شدید، احساس تهدید و ناامنی می‌کند و این تجربیات می‌توانند تأثیرات بلندمدتی بر سلامت روانی او بگذارند. این آسیب‌ها ممکن است ناشی از

تجربیات خشونت، سوءاستفاده، محرومیت یا طرد شدن، تصادف‌های جدی یا فقدان‌های شدید باشد. مطالعات نشان داده است که هرچه شدت و مدت آسیب و محرومیت اولیه بیشتر باشد، احتمال بروز مشکلات رفتاری و عاطفی طولانی‌مدت در کودکان افزایش می‌یابد [۱۶]. در بافت ایرانی، مشکلات رفتاری در فرزندخوانده‌ها ممکن است به صورت رفتارهای مقابله‌ای، اضطراب و تأخیرهای رشدی ظاهر شود [۸]. استرس ناشی از پنهان‌کاری و انگ اجتماعی این چالش‌های رفتاری را پیچیده‌تر می‌کند. بدون گفتگوهای آزاد درباره وضعیت فرزندخواندگی، فرزندخوانده‌ها ممکن است با مسائل هویتی و احساس طردشدگی دست و پنجه نرم کنند [۱۵]. این عدم شفافیت اغلب رشد عاطفی آن‌ها را مختل کرده و مشکلات دلبستگی را تشدید می‌کند [۱۴]. نظریه دلبستگی که توسط جان بالبی توسعه یافت و بعدها توسط مری آینزورث گسترش داده شد، چارچوبی برای درک پیوندهای عاطفی بین کودکان و مراقبان آن‌ها فراهم می‌کند [۱۷]. طبق این نظریه، کودکان به‌طور زیست شناختی برنامه‌ریزی شده‌اند تا برای بقا، پیوندهای دلبستگی با مراقبان اصلی خود برقرار کنند. دلبستگی‌های ایمن، زمانی شکل می‌گیرند که مراقبان به‌طور مداوم نیازهای عاطفی و فیزیکی کودک را برآورده کنند و به‌عنوان پایه‌ای برای رشد عاطفی کودک عمل می‌کنند [۱۸]. آزمایش وضعیت عجیب آینزورث، سبک‌های دلبستگی را به چهار دسته تقسیم کرد: دلبستگی ایمن، اجتنابی، دوسوگرا و آشفته [۱۶]. کودکان با دلبستگی ایمن، اعتماد به مراقب خود دارند و نتایج عاطفی و اجتماعی سالم‌تری کسب می‌کنند. در مقابل، کودکان با سبک‌های دلبستگی نایمن یا آشفته ممکن است در تنظیم عواطف و شایستگی‌های اجتماعی مشکل داشته باشند و ممکن است رفتارهایی مانند اضطراب و پرخاشگری از خود نشان دهند [۱۹]. برای کودکان فرزندخوانده، به‌ویژه کسانی که آسیب‌های روانی اولیه یا مراقبت‌های سازمانی را تجربه کرده‌اند، ایجاد دلبستگی‌های ایمن دشوارتر است. عدم وجود مراقبت‌های پیوسته در سال‌های اولیه می‌تواند به سبک‌های دلبستگی نایمن منجر شود که با طیفی از مشکلات عاطفی و رفتاری مرتبط است [۸]. در بافت ایرانی، پنهان‌کاری پیرامون فرزندخواندگی می‌تواند بیشتر مانع ایجاد دلبستگی‌های ایمن شود، زیرا از درک کامل کودک از هویت و جایگاه او در خانواده جلوگیری می‌کند [۲۰].

توانایی ایجاد دلبستگی‌های ایمن تأثیر مستقیمی بر رشد عاطفی و رفتاری کودک دارد. کودکانی که دلبستگی ایمن دارند، بهتر

مواد و روش کار

این مطالعه بخشی از مطالعه "چالش‌های رفتاری فرزندان خوانندگان در خانواده‌های فرزندپذیر ایرانی و بررسی چگونگی واکنش والدین فرزندپذیر به چنین چالش‌های رفتاری" است. این مطالعه از یک طراحی پژوهش کیفی با استفاده از تحلیل پدیدارشناسی تفسیری (IPA) برای کسب بینش عمیق در مورد چالش‌های رفتاری کودکان فرزندخوانده در خانواده‌های ایرانی و درک نحوه ادراک و مدیریت دلبستگی توسط مادران فرزندپذیر استفاده کرده است. تحلیل پدیدارشناسی تفسیری به‌ویژه برای بررسی تجربیات زیسته افراد مؤثر است و به محققان اجازه می‌دهد تا پیچیدگی‌های روان‌شناختی و عاطفی آن‌ها را با جزئیات بیشتر درک کنند [۲۱، ۲۲]. رویکرد کیفی با هدف این پژوهش همخوانی دارد، زیرا قصد دارد تجربیات ذهنی مادران فرزندپذیر و تأثیرات زمینه‌های اجتماعی بر پویایی‌های خانواده آن‌ها را به تصویر بکشد. فرایند شناسایی مشارکت کنندگان، توضیح طرح، دریافت رضایت نامه، مصاحبه، پیاده سازی مصاحبه ها و کنترل متن مصاحبه با مشارکت کنندگان در بازه زمانی شهریور ماه تا بهمن ماه ۱۴۰۲ بوده است. شرکت کنندگان از طریق نمونه‌گیری هدفمند و از میان مادران فرزندپذیری که بر اساس قوانین سازمان بهزیستی ایران کودکی را به فرزندپذیری گرفته اند، انتخاب گردیدند. در مجموع، چهار مادر فرزندپذیر به شرح جدول ۱ از شهر تهران پس از فراخوان پژوهشگر در یک صفحه اینستاگرامی شخصی (مادر پرتغالی؛ صفحه شناخته شده برای خانواده های فرزند پذیر ایرانی) به پژوهشگر اعلام آمادگی کرده و در این مطالعه شرکت کردند. شرکت کنندگان می بایست حداقل پنج سال با فرزندخوانده‌های خود زندگی کرده باشند تا تجربه کافی از چالش‌های رفتاری و پویایی‌های دلبستگی آن‌ها کسب کرده باشند. تعداد شرکت کنندگان بر اساس اصول پژوهش‌های کیفی و محدودیت‌های دسترسی به مادران فرزندپذیر در این مقطع زمانی انتخاب شد تا درک عمیق‌تری از تجربیات آن‌ها حاصل شود. اگرچه بسیاری از مخاطبان دعوت به این پژوهش، دلایلی را برای عدم حضور خود اعلام کردند. عدم مشارکت برخی مادران در این پژوهش عمدتاً به دلیل حساسیت‌های خاص موضوع فرزندپذیری، نگرانی در مورد ناشناس ماندن و محرمانگی، عدم اعتماد به تحقیقات دولتی، ناامیدی از تأثیر پژوهش بر وضعیت خانواده‌ها، خشم از سیستم پذیرش و حمایت دولتی و ترس از قضاوت شدن بود.

می‌توانند استرس را مدیریت کنند، عواطف خود را تنظیم کرده و روابط سالمی ایجاد کنند [۱۲]. در مقابل، کودکانی که دلبستگی نایمن دارند، به‌ویژه آن‌هایی که پس از تجربه آسیب‌های روانی اولیه فرزندخوانده شده‌اند، بیشتر با چالش‌های رفتاری مانند بی‌نظمی عاطفی، پرخاشگری و مشکلات اعتماد روبرو می‌شوند [۱۱]. اختلالات دلبستگی، مانند اختلال دلبستگی واکنشی، به‌ویژه در کودکانی که آسیب‌های روانی اولیه قابل‌توجهی را تجربه کرده‌اند، شایع است [۷]. کودکان با RAD اغلب به مراقبان خود اعتماد نمی‌کنند، در ایجاد ارتباطات عاطفی مشکل دارند و ممکن است رفتارهای پرخاشگرانه یا منزوی از خود نشان دهند. این مشکلات به دلیل کمبود خدمات حمایتی پس از فرزندخواندگی در ایران تشدید می‌شود و بسیاری از والدین فرزندپذیر را در مدیریت نیازهای پیچیده عاطفی فرزندانشان ناتوان می‌سازد [۱۳]. عوامل فرهنگی نقش مهمی در شکل‌دهی تجربه فرزندخواندگی در ایران ایفا می‌کنند. تأکید اجتماعی بر نسب زیست‌شناختی و انگ‌های مرتبط با والدگری غیرزیست‌شناختی محیطی را ایجاد می‌کند که فرزندخواندگی اغلب در آن با پنهان‌کاری همراه است [۳]. این پنهان‌کاری نه تنها بر توانایی کودک در ایجاد دلبستگی‌های ایمن تأثیر می‌گذارد، بلکه به سردرگمی هویتی و استرس عاطفی در بزرگسالی فرزندخوانده‌ها نیز منجر می‌شود [۱۰]. علاوه بر این، کمبود آگاهی عمومی و پذیرش فرزندخواندگی در ایران، دسترسی به خدمات حمایتی پس از فرزندخواندگی مانند مشاوره یا مداخلات درمانی را محدود می‌کند. این خدمات برای کمک به کودکان و والدین در مدیریت پیچیدگی‌های عاطفی فرزندخواندگی بسیار حیاتی هستند [۶]. در حالی که کشورهای با نگرش‌های بازتر نسبت به فرزندخواندگی، مانند ایالات متحده و بریتانیا، خدمات گسترده پس از فرزندخواندگی ارائه می‌دهند، خانواده‌های ایرانی اغلب تنها به تاب‌آوری عاطفی خود و شبکه‌های حمایتی غیررسمی تکیه می‌کنند [۱۱]. با درک تلاقی چالش‌های رفتاری، نظریه دلبستگی و زمینه فرهنگی منحصر به فرد فرزندخواندگی در ایران، این مطالعه بینش‌های ارزشمندی در مورد تجربیات روانشناختی و عاطفی خانواده‌های فرزندپذیر ارائه می‌دهد. چارچوب ارائه‌شده در نظریه دلبستگی بر اهمیت مراقبت پیوسته و ایمن در تقویت بهزیستی عاطفی فرزندخوانده‌ها تأکید می‌کند و همچنین به نیاز حیاتی به حمایت‌های نهادی و افزایش آگاهی عمومی در سیستم فرزندخواندگی ایران اشاره دارد.

دارای پروانه حرفه ای اشتغال (شماره پروانه نظام روانشناسی ۹۱۰۹) مداخله نموده و یا مسیر ارجاع به یک متخصص یا مرکز درمانی را فراهم خواهد نمود.

متن مصاحبه‌های پیاده سازی شده با استفاده از چارچوب تحلیل پدیدارشناسی تفسیری (IPA) مورد تحلیل قرار گرفتند که تأکید بر درک نحوه درک شرکت کنندگان از تجربیاتشان دارد. تحلیل داده‌ها یک فرایند نظام مند را دنبال کرد که توسط اسمیت، فلاورز و لارکین تشریح شده است: [۲۱]

۱. خواندن و بازخوانی: رونویسی‌ها چندین بار خوانده شدند تا آشنایی عمیقی با روایت‌ها به دست آید و مضمون‌ها و احساسات کلیدی که توسط شرکت کنندگان بیان شده بود، شناسایی شود.
۲. یادداشت‌برداری اولیه: یادداشت‌های دقیقی از عبارات مهم، کلمات کلیدی و بینش‌هایی که از توصیف شرکت کنندگان استخراج شد، ثبت شد.

۳. توسعه مضمون‌های پدیدارشنوده: مضمون‌های بالقوه‌ای شناسایی شد که بر ادراکات شرکت کنندگان از چالش‌های رفتاری، دلبستگی و واکنش‌های عاطفی آن‌ها تمرکز داشت. کدگذاری موضوعی امکان گروه‌بندی تجربیات مشابه در مصاحبه‌های مختلف را فراهم کرد.

۴. جستجوی اتصالات: مضمون‌های پدیدارشنوده از هر مورد به‌طور جداگانه مقایسه شد تا الگوها و تفاوت‌ها در میان شرکت کنندگان شناسایی شود و تجربیات مشترک و دیدگاه‌های منحصر به فرد برجسته شود.

۵. یکپارچه‌سازی مضمون‌ها: تم‌های اصلی ساخته شد تا تجربیات کلی که توسط شرکت کنندگان به اشتراک گذاشته می‌شد، مانند تأثیر انگ‌های اجتماعی بر شکل‌گیری دلبستگی و تاب‌آوری عاطفی که برای مدیریت چالش‌های رفتاری لازم است، نشان داده شود [۸]. برای افزایش پایایی نتایج، یک پژوهشگر دیگر به‌طور مستقل رونویسی‌ها و مضمون‌های پدیدار شده را بررسی کرد تا یک بررسی دقیق از فرآیند تحلیل ارائه دهد. از روش مثلث‌سازی نیز استفاده شد که با مقایسه داده‌های مصاحبه با ادبیات موجود در زمینه فرزندخواندگی و دلبستگی، اطمینان حاصل شد که یافته‌ها با روندهای پژوهشی گسترده‌تر سازگار هستند [۱۱، ۱۲]. نرم‌افزارهای MAXQDA و PYTHON برای کمک به کدگذاری، تحلیل موضوعی و مدل‌سازی به کار گرفته شدند و سازماندهی سیستماتیک تم‌ها و الگوها در داده‌ها را ممکن ساختند.

با توجه به نظریه دلبستگی بالبی، مادر به‌عنوان فرد اصلی در شکل‌گیری دلبستگی اولیه کودک شناخته می‌شود [۱۷، ۱۸]. در این پژوهش مادران به عنوان شرکت کنندگان اصلی انتخاب شدند، زیرا آن‌ها نقش مرکزی در مراقبت و حمایت عاطفی در خانواده دارند. بر این اساس، دیدگاه‌های آن‌ها بینش‌های ارزشمندی در مورد تجربیات روزمره تربیت کودکان فرزندخوانده ارائه کرد [۳، ۶].

داده‌ها از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختارمند عمقی که برای تسهیل گفتگوی باز و اجازه به شرکت کنندگان برای به اشتراک گذاشتن آزادانه تجربیاتشان طراحی شده بودند، جمع‌آوری شد. هر مصاحبه طبق جدول ۲ بین ۶۰ تا ۹۰ دقیقه به طول انجامید و برای اطمینان از راحتی و روانی در ارتباط، مصاحبه‌ها به زبان فارسی انجام شد [۲۳].

در زمان مصاحبه و برای ساختاردهی به بحث، موضوعات کلیدی توسط پژوهشگر توسعه یافت؛ "ماهیت چالش‌های رفتاری کودکان، واکنش‌های عاطفی و عملی به این چالش‌ها و تجربیات و ادراکات دلبستگی و پیوندهای عاطفی در خانواده"

استفاده از سؤالات باز به شرکت کنندگان اجازه داد تا احساسات، افکار و تجربیات شخصی خود را به تفصیل بیان کنند و این امر به درک عمیق‌تر دیدگاه‌های آن‌ها کمک کرد [۲۴].

مصاحبه‌ها با رضایت شرکت کنندگان به شکل صوتی ضبط شد و سپس به‌صورت کلمه به کلمه پیاده سازی شد. برای غنی‌سازی داده‌های جمع‌آوری‌شده، در حین مصاحبه‌ها یادداشت‌های میدانی نیز گرفته شد که نشانه‌های غیرکلامی، حالات عاطفی و عوامل زمینه‌ای که ممکن است به تفسیر داده‌ها کمک کنند را ثبت می‌کرد [۹]. این پژوهش دارای کد اخلاق با شماره ارجاع UM.TNC2/UMREC_3195 از کمیته اخلاق در پژوهش دانشگاه ملی مالزی (University Malaya Research Ethics Committee, Non-Medical) است. مشارکت در این پژوهش کاملاً داوطلبانه بوده و تصمیم به مشارکت یا عدم مشارکت هیچ پیامد منفی نداشته است. تنها افرادی که فرم رضایت نامه را امضا کرده اند، در مطالعه گنجانده شده اند. شرکت کنندگان آگاهی و اختیار داشتند که بدون ارائه هیچ دلیلی، از ادامه همکاری انصراف دهند. علاوه بر این، تمام شرکت کنندگان این امکان را داشتند که هرگونه اطلاعات شخصی که ممکن است آن‌ها را شناسایی کند، حذف کنند. همچنین، مشارکت کنندگان اطلاع داشتند که در صورت نیاز به حمایت عاطفی در حین یا پس از مصاحبه، پژوهشگر به عنوان روانشناس

یافته‌ها

تحلیل مصاحبه‌ها چالش‌های رفتاری قابل توجهی را که کودکان فرزندخوانده در خانواده‌های ایرانی با آن مواجه هستند و همچنین راهبردهای مقابله‌ای که توسط والدین فرزندپذیر به کار گرفته می‌شود، آشکار کرد. نتایج در سه موضوع اصلی سازماندهی شده‌اند: چالش‌های رفتاری کودکان فرزندخوانده، واکنش‌ها و راهبردهای مقابله‌ای والدین و ادراکات دلبستگی که هر موضوع با شواهدی از نقل قول‌های شرکت‌کنندگان پشتیبانی شدند.

جدول ۳ خلاصه‌ای از یافته‌های کلیدی مصاحبه‌های انجام شده با مادران فرزندپذیر در مورد چالش‌های رفتاری که کودکان فرزندخوانده در خانواده‌های ایرانی با آن مواجه هستند را ارائه می‌دهد. این جدول موضوعات اصلی و فرعی از جمله چالش‌های رفتاری، واکنش‌های والدین، شبکه‌های حمایتی و ادراکات دلبستگی را شامل می‌شود. هر موضوع با شواهدی از نقل قول‌های شرکت‌کنندگان پشتیبانی می‌شود که پیچیدگی‌های مسائل دلبستگی، واکنش‌های عاطفی والدین، راهبردهای مقابله‌ای به کار گرفته شده و تأثیر انگ اجتماعی بر پویایی‌های خانوادگی را نشان می‌دهد. این جدول نمای کاملی از یافته‌های مصاحبه‌های عمیق با مادران فرزندپذیر درباره تجربیات زیسته چالش‌های رفتاری که کودکان فرزندخوانده در خانواده‌های ایرانی با آن مواجه هستند، ارائه می‌دهد. این جدول موضوعات اصلی، مضمون‌های پدیدارشنوده و زیرمضمون‌ها را مشخص می‌کند که در سه حوزه کلیدی دسته‌بندی شده‌اند: چالش‌های رفتاری، واکنش‌ها و راهبردهای مقابله‌ای والدین و ادراکات دلبستگی. دسته چالش‌های رفتاری مسائل مرتبط با دلبستگی و مشکلات تنظیم هیجانی را که اغلب در کودکان فرزندخوانده مشاهده می‌شود، از جمله اجتناب از محبت فیزیکی، وابستگی شدید، فوران‌های عاطفی و مشکلات در آرام‌سازی را برجسته می‌کند. این رفتارها معمولاً ریشه در تجربیات ناخوشایند اولیه و الگوهای دلبستگی مختل شده دارند [۱۷].

دسته واکنش‌ها و راهبردهای مقابله‌ای والدین بر گام‌های پیشگیرانه‌ای که والدین فرزندپذیر برای مدیریت این چالش‌ها انجام می‌دهند، تأکید دارد؛ مانند ایجاد روال، جستجوی کمک حرفه‌ای و استفاده از تقویت مثبت برای تشویق رفتار مناسب [۷]. این راهبردها نشان‌دهنده تاب‌آوری و انطباق‌پذیری در والدگری هستند، به رغم فشاری که فرزندخواندگی بر خانواده‌ها تحمیل می‌کند. دسته ادراکات دلبستگی به بررسی پویایی‌های عاطفی شکل‌گیری

دلبستگی در خانواده‌های فرزندپذیر می‌پردازد. این شامل تجربیات مثبت پیوند عاطفی و توسعه تدریجی اعتماد بین والدین و کودکان فرزندخوانده است. علاوه بر این، جدول بر تأثیر انگ‌های فرهنگی و موانع عاطفی که اغلب مانع از ایجاد دلبستگی ایمن در بافت فرزندخواندگی در ایران می‌شوند، تأکید دارد [۱۰، ۱۲].

در مجموع، این جدول تحلیل دقیقی از نحوه تلاقی عوامل رفتاری، عاطفی و فرهنگی برای شکل‌گیری تجربه فرزندخواندگی در ایران ارائه می‌دهد و بینش‌های ارزشمندی برای متخصصان سلامت روان، سیاست‌گذاران و خود خانواده‌های فرزندپذیر فراهم می‌آورد.

چالش‌های رفتاری کودکان فرزندخوانده

(۱) **اختلالات دلبستگی:** تمامی شرکت‌کنندگان گزارش دادند که کودکان فرزندخوانده آن‌ها علائم اختلالات دلبستگی را نشان می‌دهند که در انواع مشکلات رفتاری بروز می‌کند. این چالش‌ها شامل موارد زیر است:

رفتار اجتنابی: مادران اشاره کردند که کودکانشان غالباً از محبت فیزیکی و نزدیکی عاطفی اجتناب می‌کنند. به عنوان مثال، مریم ۱ بیان کرد: "هر بار که سعی می‌کنم او را در آغوش بگیرم، او به شدت می‌ترسد. مثل اینکه از نزدیک شدن می‌ترسد. اغلب فکر می‌کنم قبل از آمدن به خانه ما چه تجربه‌ای داشته است".

وابستگی شدید: در مقابل، آدین گفت که کودک او در موقعیت‌های استرس‌زا وابستگی شدیدی از خود نشان می‌دهد: "هر زمان که مهمان می‌آید، او حاضر نیست از کنار من دور شود. می‌توانم اضطراب او را احساس کنم؛ او فکر می‌کند که من او را مانند مادر بیولوژیکی‌اش ترک می‌کنم".

فوران‌های عاطفی: فریبا گزارش داد که کودک او اغلب دچار فوران‌های عاطفی می‌شود و گفت: "گاهی بدون هیچ دلیلی، او شروع به گریه و جیغ زدن می‌کند. نمی‌توانم بفهمم چرا. مثل اینکه چیزی در گذشته‌اش او را تحریک می‌کند و نمی‌تواند آن را کنترل کند".

این روایت‌ها نشان می‌دهد که مشکلات دلبستگی در میان کودکان فرزندخوانده شایع است و تأثیر قابل توجهی بر ثبات عاطفی آن‌ها و روابطشان با والدین فرزندپذیرشان دارد.

- **مشکلات تنظیم هیجانی:** شرکت‌کنندگان همچنین مشکلات تنظیم هیجانی را به عنوان یک چالش کلیدی رفتاری در میان کودکان فرزندخوانده برجسته کردند:

استراحت نیاز دارم، از دخترم مراقبت کند و او می‌داند که ما چه فرآیندی را می‌گذرانیم".

انگ اجتماعی: به رغم وجود حمایت‌های خانوادگی، شرکت‌کنندگان احساس انزوا به دلیل انگ اجتماعی را گزارش کردند. آذین گفت: "من نمی‌توانم به‌طور آزادانه در مورد تجربه فرزندخواندگی‌ام با دیگران صحبت کنم؛ از قضاوت می‌ترسم. در برخی مواقع خیلی تنها هستم".

این تاکید بر شبکه‌های حمایتی بر نقش حیاتی حمایت‌های اجتماعی و خانوادگی در عبور از پیچیدگی‌های تربیت کودکان فرزندخوانده تاکید دارد [۹،۱۳].

۲) ادراکات دلبستگی

دیدگاه‌ها درباره شکل‌گیری دلبستگی: مادران ادراکات مختلفی درباره دلبستگی خود با فرزندانشان بیان کردند:

تجربیات پیوند مثبت: چندین شرکت‌کننده به لحظات ارتباطی اشاره کردند که نشان‌دهنده دلبستگی بود. مریم ۱ گفت: "برخی روزها وقتی او به من لبخند می‌زند یا برای دستم دراز می‌کند، احساس می‌کنم که سرانجام با هم ارتباط برقرار کرده‌ایم".

روند تدریجی دلبستگی: با این حال، بسیاری از مادران به این نکته اشاره کردند که دلبستگی یک فرآیند تدریجی و غالباً دشوار است. آذین اشاره کرد: "من یاد گرفته‌ام که ایجاد اعتماد زمان می‌برد. او به آرامی یاد می‌گیرد که من به او آسیبی نمی‌رسانم، اما این یک سفر تدریجی است".

این بینش‌ها نشان‌دهنده پویایی‌های دقیق شکل‌گیری دلبستگی در بافت فرزندخواندگی هستند [۱۲،۱۴].

چالش‌های ادراک‌شده در دلبستگی: مادران چالش‌های خاصی را که در ترویج دلبستگی با آن‌ها مواجه بودند، بیان کردند:

انگ فرهنگی: انگ پیرامون فرزندخواندگی باعث شد برخی از مادران نتوانند تجربیات خود را به‌طور آزادانه به اشتراک بگذارند. فریبا گفت: "من نگران هستم که جامعه ما را چگونه می‌بیند. این موضوع می‌تواند هم من و هم دخترم را در پیوند ما کمتر ایمن هستیم، حفظ کند".

موانع عاطفی: تاریخچه‌های عاطفی فرزندان معمولاً موانعی بزرگ برای دلبستگی ایجاد کرده است. فریبا گفت: "گاهی اوقات احساس می‌کنم که او دیوارهایی در اطراف قلبش بنا کرده است که من باید سعی کنم به آرامی آن‌ها را بشکنم".

حملات عصبی و پرخاشگری: هر مادر توصیف کرد که مواردی از حملات شدید عاطفی منجر به رفتارهای پرخاشگرانه وجود دارد. مریم ۲ اشاره کرده: "وقتی که او به خواسته‌اش نمی‌رسد، اشیا را پرت می‌کند. مجبور شده‌ام چندین مورد را تعویض کنم چون او خیلی عصبانی می‌شود".

دشواری در آرام‌سازی: مادران گزارش دادند که کودکانشان پس از دچار شدن به ناراحتی، برای آرام شدن مشکل دارند. آذین توضیح داد: "پس از یک فوران، او مدت زیادی طول می‌کشد تا آرام شود. من باید کنار او بنشینم و او را در این زمینه راهنمایی کنم که بسیار خسته‌کننده است".

این یافته‌ها بر مشکلات عاطفی و رفتاری که کودکان فرزندخوانده با آن مواجه هستند، تاکید می‌کند که ریشه در تجربیات گذشته و تاریخچه دلبستگی آن‌ها دارد [۱۱].

۱) واکنش‌ها و راهبردهای مقابله‌ای والدین

راهبردهای مقابله‌ای: والدین فرزندپذیر از راهبردهای مختلفی برای مقابله با مشکلات رفتاری کودکانشان استفاده کردند: ایجاد ساختار: تمامی مادران بر اهمیت ایجاد یک محیط ساختارمند تاکید کردند. فریبا گفت: "ما یک روال روزانه سخت‌گیرانه داریم. این به او کمک می‌کند تا بداند چه انتظاری باید داشته باشد و او را آرام می‌کند".

درخواست کمک حرفه‌ای: برخی از مادران به مشاوره مراجعه کردند تا رفتارهای کودکانشان را بهتر درک کرده و مدیریت کنند. آذین گفت: "من به یک روانشناس کودک مراجعه کردم تا مشاوره بگیرم. این به من کمک کرده است تا تکنیک‌های جدیدی برای مدیریت اضطراب او یاد بگیرم".

تقویت مثبت: فریبا در مورد استفاده از تقویت مثبت برای تشویق رفتارهای مطلوب گفت: "من سعی می‌کنم رفتار خوب را با تحسین یا هدایای کوچک پاداش دهم. به نظر می‌رسد که به او کمک می‌کند تا احساس خوبی درباره خودش داشته باشد".

این راهبردها نشان‌دهنده روش‌های پیشگیرانه‌ای هستند که والدین برای تقویت پویایی‌های خانوادگی سالم‌تر به کار می‌برند [۳،۶].

شبکه‌های حمایتی: شرکت‌کنندگان به اهمیت شبکه‌های حمایتی در مدیریت چالش‌هایشان اشاره کردند:

حمایت خانواده: اکثر مادران به شدت به خانواده‌های بزرگتر برای حمایت عاطفی تکیه می‌کردند. مریم ۲ گفت: "خواهرم مانند یک حامی برای من بوده است. او به من کمک می‌کند تا زمانی که به

فرزندخوانده‌ها در ایران با آن مواجه هستند مشابه چالش‌های جهانی است، بافت ایرانی موانع منحصر به فردی را به همراه دارد. این موانع شامل انگ فرهنگی پیرامون فرزندخواندگی، محدودیت‌های قانونی در حقوق کامل والدین و کمبود خدمات حمایتی رسمی پس از فرزندخواندگی است [۱۰].

با پرداختن به این چالش‌ها از طریق مداخلات هدفمند، سیستم‌های حمایتی و اصلاحات قانونی، این مدل نقشه‌راهی برای بهبود نتایج برای خانواده‌های فرزندپذیر در ایران فراهم می‌کند. این مدل همچنین بر اهمیت تاب‌آوری و سازوکارهای مقابله فرهنگی، مانند اعتقادات مذهبی و حمایت خانواده، تأکید می‌کند که نقش مرکزی در نحوه عبور والدین فرزندپذیر ایرانی از پیچیدگی‌های عاطفی فرزندخواندگی ایفا می‌کنند [۳].

این ادراکات بر پیچیدگی‌های دلبستگی در خانواده‌های فرزندپذیر تأکید می‌کند و هم پتانسیل ایجاد پیوندهای عاطفی و هم موانعی که تشکیل دلبستگی را مختل می‌کند، نشان می‌دهد [۱۰، ۱۲].

مدل جامع درک چالش‌های رفتاری در خانواده‌های فرزندپذیر ایرانی:
این مدل (نمودار شماره ۱) چارچوبی یکپارچه برای درک چالش‌های رفتاری که کودکان فرزندخوانده در خانواده‌های ایرانی با آن مواجه هستند، فراهم می‌کند. این مدل ابعاد فرهنگی، قانونی و روان‌شناختی را در نظر می‌گیرد و رویکردی ساختارمند برای تحلیل عواملی که تجربه فرزندخواندگی را در ایران شکل می‌دهند، ارائه می‌دهد. این مدل عوامل رفتاری، عاطفی، فرهنگی و قانونی را که تجربه فرزندخواندگی در ایران را شکل می‌دهند، یکپارچه می‌کند و به این نکته توجه دارد که در حالی که چالش‌های رفتاری که

جدول ۱: مشخصات شرکت کنندگان در پژوهش

نام مستعار	سن مادر	وضعیت اشتغال مادر	سن کودک	سن زمان فرزندخواندگی	مدت زمان فرزندخواندگی	جنسیت
مریم ۵۴۳۵۴ (۱)	۵۲	بازنشسته	۸	یک هفته‌گی	۸ سال	دختر
مریم ۶۵۱۸۴ (۲)	۴۷	شاغل	۷	یک سالگی	۶ سال	پسر
آذین ۸۹۶۵۵	۴۳	شاغل	۱۳	هفت سالگی	۶ سال	پسر
فریبا ۰۴۹۵۱	۳۹	شاغل	۷	نه ماهگی	۵ سال	دختر

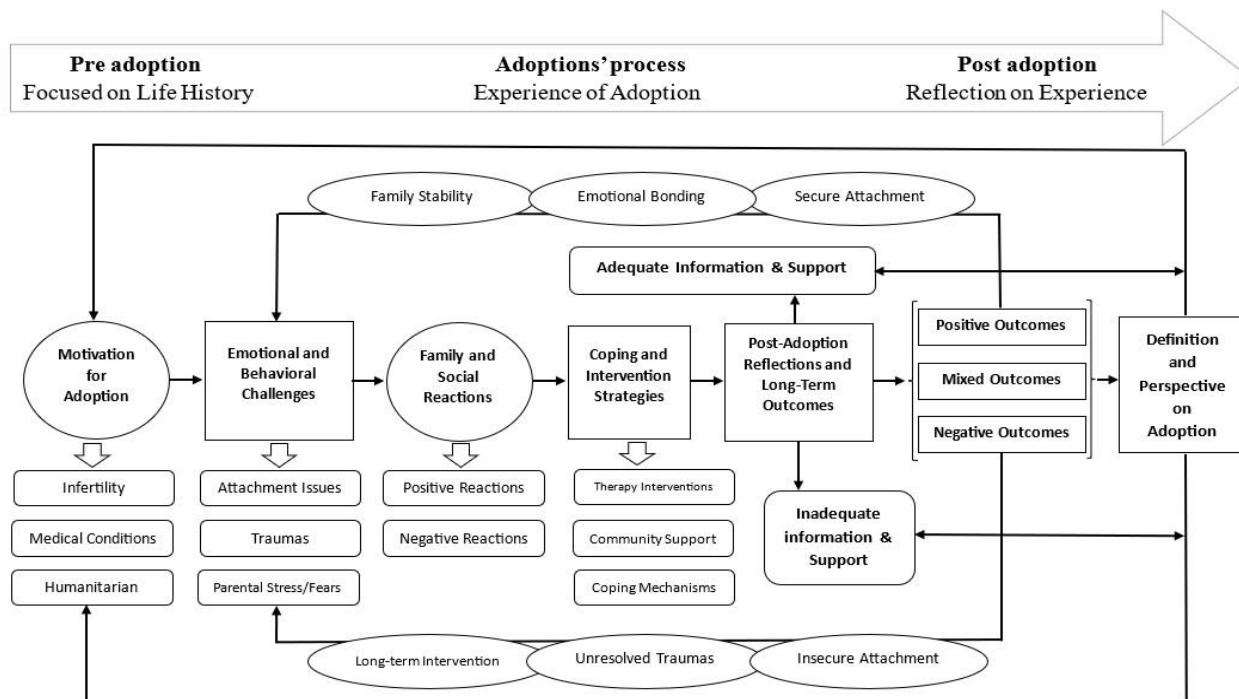
جدول ۲: تعداد و زمان مصاحبه با شرکت کنندگان

نام شرکت‌کننده	تعداد مصاحبه‌ها	کل زمان مصاحبه‌ها
مریم ۵۴۳۵۴ (۱)	۲	۲ ساعت و ۳۰ دقیقه
مریم ۶۵۱۸۴ (۲)	۱	۱ ساعت و ۱۰ دقیقه
آذین ۸۹۶۵۵	۲	۲ ساعت و ۵ دقیقه
فریبا ۰۴۹۵۱	۱	۱ ساعت و ۲۰ دقیقه

جدول ۳: خلاصه‌ای از یافته‌های کلیدی مصاحبه‌های انجام شده با مادران فرزندپذیر

عناصر کلیدی	گویه‌ها	مضمون‌های اصلی (کلی)	مضمون‌های پدیدار شده	مضمون‌های فرعی (جزئی)
عدم وجود محبت فیزیکی از سمت کودک نیاز مداوم به نزدیکی با مراقب	تجربه اجتناب فیزیکی نیاز به نزدیکی	چالش‌های رفتاری چالش‌های رفتاری	اختلالات دلبستگی اختلالات دلبستگی	رفتار اجتنابی وابستگی شدید
واکنش‌های عاطفی کنترل نشده ناشی از تجربیات گذشته	اپیزودهای پریشانی عاطفی	چالش‌های رفتاری	اختلالات دلبستگی	فوران‌های عاطفی
عدم توانایی کنترل خشم در موقعیت‌های استرس‌زا دشواری طولانی در بازگشت به حالت عاطفی عادی	واکنش‌های خشم چالش در آرام‌سازی خود	مشکلات تنظیم هیجانی هیجانی	مشکلات تنظیم هیجانی مشکلات تنظیم هیجانی	حملات عصبی و پرخاشگری دشواری در آرام‌سازی
اهمیت ایجاد محیط ساختارمند و قابل پیش‌بینی درخواست کمک از متخصصان سلامت روان	ایجاد روال جستجوی راهنمایی	واکنش‌ها و راهبردهای مقابله‌ای والدین واکنش‌ها و راهبردهای مقابله‌ای والدین	راهبردهای مقابله‌ای راهبردهای مقابله‌ای	ایجاد ساختار جستجوی کمک حرفه‌ای
استفاده از تقویت مثبت برای تشویق رفتارهای مطلوب حمایت عاطفی و عملی از اعضای خانواده بزرگ	تأیید از طریق پاداش نقش خانواده گسترده	واکنش‌ها و راهبردهای مقابله‌ای والدین شبکه‌های حمایتی	راهبردهای مقابله‌ای شبکه‌های حمایتی	تقویت مثبت حمایت خانواده
انگ اجتماعی پیرامون فرزندخواندگی و تأثیر آن بر تعاملات اجتماعی	ترس از انگ اجتماعی	شبکه‌های حمایتی	انگ اجتماعی جامعه	انگ اجتماعی
لحظات پیوند عاطفی با کودک	لحظات ارتباط	ادراکات دلبستگی	دیدگاه‌ها درباره دلبستگی	تجربیات پیوند عاطفی مثبت
توسعه تدریجی اعتماد بین کودک و مراقب	توسعه تدریجی اعتماد	ادراکات دلبستگی	دیدگاه‌ها درباره دلبستگی	روند تدریجی دلبستگی
تأثیر هنجارهای فرهنگی بر دلبستگی موانع عاطفی کودک که بر دلبستگی تأثیر می‌گذارد	تأثیر هنجارهای فرهنگی موانع عاطفی	چالش‌های دلبستگی چالش‌های دلبستگی	چالش‌های دلبستگی چالش‌های دلبستگی	انگ فرهنگی موانع عاطفی

نمودار ۱: مدل مفهومی چالش‌های رفتاری کودکان فرزندخوانده در خانواده‌های ایرانی

بحث و نتیجه گیری

این مطالعه چالش‌های رفتاری تجربه‌شده توسط کودکان فرزندخوانده در خانواده‌های ایرانی و راهبردهای مقابله‌ای به‌کار گرفته شده توسط والدین فرزندپذیر را بررسی کرد. یافته‌ها بر پیچیدگی‌های روان‌شناختی فرزندخواندگی، به‌ویژه در یک بافت فرهنگی که فرزندخواندگی اغلب انگ‌زده است، تأکید دارند. این پیچیدگی‌ها با پژوهش‌های گسترده‌تر در مورد تأثیرات عاطفی و روان‌شناختی ناملازمات اولیه بر کودکان فرزندخوانده همخوانی دارد و بر اهمیت فرایندهای دلبستگی و پیامدهای آن برای متخصصان سلامت روان و اصلاحات سیاستی تأکید می‌کند [۲۷، ۲۸]. چالش‌های رفتاری گزارش‌شده توسط مادران فرزندپذیر در این مطالعه با ادبیات موجود در مورد تنظیمات عاطفی و روان‌شناختی فرزندخوانده‌ها همخوانی دارد. مضمون‌های کلیدی شامل اختلالات دلبستگی، بی‌نظمی عاطفی و تأخیرهای رشدی بود که اغلب ناشی از آسیب‌های روانی اولیه، بی‌توجهی یا مراقبت‌های ناپیوسته است [۲۹، ۳۰]. تحقیقات نشان می‌دهد که کودکانی که در دوران اولیه زندگی پیوندهای دلبستگی پایدار نداشته‌اند، بیشتر در معرض مشکلات درونی‌سازی و بیرونی‌سازی مانند اضطراب، پرخاشگری و

کناره‌گیری اجتماعی قرار دارند [۳۱]. به‌عنوان مثال، چندین مادر در این مطالعه به مشکلات تنظیم هیجانی کودکان خود اشاره کردند و از حملات عصبی و اجتناب از نزدیکی فیزیکی گزارش دادند، که این‌ها با مسائل شناخته‌شده دلبستگی همخوانی دارد [۳۲]. با این حال، آنچه یافته‌های این مطالعه را متمایز می‌کند، بافت فرهنگی ایرانی است که این چالش‌ها در آن بروز می‌کنند. جامعه ایران تأکید زیادی بر نسب زیست‌شناختی دارد و پنهان‌کاری پیرامون فرزندخواندگی که ریشه در انگ اجتماعی دارد، مشکلات رفتاری را تشدید کرده و به سردرگمی هویتی و احساس طردشدگی در میان فرزندخوانده‌ها منجر می‌شود [۳۳]. مطالعات در بافت‌های غربی بر باز بودن فرزندخواندگی به‌عنوان عاملی کلیدی در کاهش فشار روانی تأکید دارند [۳۴]. با این حال در ایران، این پنهان‌کاری توسعه دلبستگی‌های ایمن را مختل کرده و نتایج عاطفی و رفتاری کودکان را بدتر می‌کند [۳۵]. یافته‌ها تأثیر عمیق انگ اجتماعی بر شکل‌گیری دلبستگی در خانواده‌های فرزندپذیر ایرانی را نشان می‌دهند. پنهان‌کاری پیرامون فرزندخواندگی اغلب مانع از آن می‌شود که خانواده‌ها به‌طور آزادانه درباره وضعیت خود صحبت کنند و آن‌ها را از شبکه‌های حمایتی احتمالی جدا می‌کند.

پیشینه تروما هستند، نیازمند مداخلات تخصصی در حوزه سلامت روان است. متخصصانی مانند روانشناسان، مشاوران و مددکاران اجتماعی باید در مراقبت های مبتنی بر آسیب های روانی اولیه و رویکردهای مبتنی بر دلبستگی آموزش ببینند تا بتوانند از خانواده های فرزندپذیر به طور مؤثر حمایت کنند [۴۶،۴۵].

علاوه بر این، پویش های آگاهی بخشی عمومی و آموزش از طریق محتوای کتب درسی که به منظور کاهش انگ اجتماعی پیرامون فرزندخواندگی طراحی شده اند، به شدت مورد نیاز هستند. آموزش عمومی درباره تأثیرات مثبت فرزندخواندگی و تشویق به ارتباط باز درباره فرزندخواندگی می تواند به حذف موانع فرهنگی کمک کند [۴۷]. کشورهایی مانند ایالات متحده و بریتانیا نتایج موفقی از کمپین های مشابه به دست آورده اند که نگرش های اجتماعی نسبت به فرزندخواندگی را بهبود بخشیده و انگ های مرتبط را کاهش داده اند [۳۷،۳۸]. در نهایت، نیاز فوری به توسعه خدمات رسمی پس از فرزندخواندگی در ایران وجود دارد. این خدمات باید شامل مشاوره، کارگاه های والدگری و گروه های حمایتی باشد که همگی با هدف کمک به خانواده ها برای عبور از پیچیدگی های عاطفی فرزندخواندگی طراحی شده اند. تحقیقات نشان می دهد که دسترسی به این خدمات نتایج بلندمدت بهتری برای سلامت روانی والدین و کودکان به همراه دارد [۴۹،۵۰]. اجرای چنین خدماتی در ایران می تواند چشم انداز حمایتی برای خانواده های فرزندپذیر را متحول کند، دلبستگی ایمن را ترویج داده و نتایج روانی-اجتماعی را بهبود بخشد.

از پیشنهادات این پژوهش می توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱. توسعه خدمات پس از سرپرستی: دولت و سازمان های مرتبط باید برنامه های پس از فرزندخواندگی را با اولویت بیشتر توسعه دهند. این برنامه ها باید شامل مشاوره تخصصی، درمان های مبتنی بر آسیب های روانی و گروه های حمایتی برای خانواده های پذیرنده باشد و در دسترس خانواده ها در مناطق مختلف قرار گیرد.
۲. اصلاح قوانین سرپرستی: سیستم قانونی ایران می تواند قوانین سرپرستی را اصلاح و بهبود دهد تا به کودکان فرزندخوانده حقوق قانونی کاملتری از جمله حق ارث از والدین پذیرنده اعطا شود. تطبیق این قوانین با استانداردهای بین المللی مانند کنوانسیون حقوق کودک (CRC) می تواند از حقوق و رفاه این کودکان حمایت کند.
۳. پویش های آگاهی عمومی: پویش های آگاهی عمومی در سطح ملی برای کاهش انگ اجتماعی مرتبط با فرزندخواندگی باید

این موضوع با پژوهش های گسترده تر که نشان می دهد ادراکات فرهنگی و نگرش های اجتماعی تأثیر زیادی بر پویایی های دلبستگی دارند، مطابقت دارد [۷،۳۶]. در جوامعی که فرزندخواندگی انگ زده است، والدین فرزندپذیر ممکن است مجبور شوند حقیقت را از کودکان خود مخفی کنند که این امر شکل گیری دلبستگی های ایمن را مختل می کند [۳۷]. از منظر نظریه دلبستگی، احتمالاً عدم باز بودن درباره فرزندخواندگی، توسعه دلبستگی های ایمن را تضعیف می کند. نظریه بالبی بر این اصل تأکید دارد که دلبستگی ایمن بر پایه اعتماد و مراقبت پیوسته ساخته می شود [۱۷]. فشار اجتماعی برای حفظ پنهان کاری می تواند احساس ناکارآمدی و گناه را در والدین تقویت کند و توانایی آن ها در ارائه مراقبت های عاطفی پاسخگو را که برای دلبستگی ایمن ضروری است، تحت تأثیر قرار دهد [۳۸]. یافته های این مطالعه با پژوهش هایی مطابقت دارد که نشان می دهد قضاوت اجتماعی با مشکلات بیشتری در دلبستگی های فرزندخواندگی مرتبط است [۳۹]. راهبردهای مقابله ای که توسط مادران فرزندپذیر در این مطالعه به کار گرفته شده اند، نشان دهنده تاب آوری آن ها است. مادران از ایجاد محیط های ساختارمند، استفاده از تقویت مثبت و جستجوی کمک حرفه ای برای مدیریت چالش های رفتاری فرزندان خود خبر دادند. این راهبردها با پژوهش هایی که نشان می دهند ساختار، روال و پاسخ های رفتاری پیوسته کلید ترویج ثبات عاطفی در کودکانی با پیشینه های آسیب های روانی اولیه هستند، همخوانی دارد [۴۰]. علاوه بر این، اتکا به حمایت های خارجی، از جمله اعضای خانواده بزرگتر و مشاوره حرفه ای، بر اهمیت شبکه های حمایتی قوی در کاهش استرس والدین تأکید دارد [۴۱]. پژوهش های پیشین نشان داده اند که حمایت اجتماعی، هم برای والدین و هم برای کودکان در خانواده های فرزندپذیر، بهبودهایی در بهزیستی روانی ایجاد می کند [۴۲،۴۳]. با این حال، کمبود خدمات رسمی پس از فرزندخواندگی در ایران بسیاری از خانواده های فرزندپذیر را در حالت انزوا و بی حمایتی قرار می دهد، که این مسئله نیاز به خدمات تخصصی برای خانواده های فرزندپذیر را برجسته می کند [۱۶،۴۲]. در بافت های غربی، خدمات پس از فرزندخواندگی مانند مشاوره و گروه های حمایتی با نتایج بهتر روانی-اجتماعی مرتبط شده است [۴۴].

پیامدهای سیاست گذاری و عملیاتی: یافته های این مطالعه پیامدهای قابل توجهی برای متخصصان سلامت روان، سیاست گذاران و جامعه ایرانی دارد. سلامت روانی کودکان فرزندخوانده که دارای

مطالعات آینده همچنین باید به بررسی نقش‌های جنسیتی در والدگری فرزندخواندگی بپردازند، چرا که این مطالعه تنها بر مادران تمرکز داشت. این مطالعه به چالش‌های رفتاری قابل‌توجهی که کودکان فرزندخوانده در خانواده‌های ایرانی با آن مواجه هستند، به‌ویژه اختلالات دلبستگی، بی‌نظمی عاطفی و تأخیرهای رشدی، پرداخته است که اغلب ریشه در آسیب‌های روانی اولیه و بی‌توجهی‌های دوران کودکی دارند. این چالش‌ها با انگ اجتماعی پیرامون فرزندخواندگی در ایران، جایی که پنهان‌کاری در مورد وضعیت فرزندخواندگی رایج است، تشدید می‌شوند. فشار برای مخفی نگه‌داشتن فرزندخواندگی در خانواده‌ها، مانع از برقراری ارتباط باز شده و تشکیل دلبستگی‌های ایمن را مختل می‌کند که این امر تأثیرات منفی بر هر دو گروه کودکان و والدین دارد. بنابراین، متخصصان سلامت روان باید در مراقبت‌های مبتنی بر آسیب‌های روانی اولیه و نظریه دلبستگی آموزش ببینند تا بتوانند از این خانواده‌ها به نحو بهتری حمایت کنند. خدمات پس از فرزندخواندگی، از جمله مشاوره، گروه‌های حمایتی و کارگاه‌های والدگری نیز در کمک به خانواده‌های فرزندپذیر برای عبور از این پیچیدگی‌های عاطفی حیاتی است. پویش‌های آگاهی‌بخشی عمومی که با هدف کاهش انگ اجتماعی، ترویج ارتباط باز و عادی‌سازی فرزندخواندگی طراحی شده‌اند، می‌توانند محیطی حمایتی‌تر ایجاد کنند و به خانواده‌ها اجازه دهند که بهتر با این چالش‌ها مقابله کنند.

سهم نویسندگان

مهدی عنبری: طراحی مطالعه، مصاحبه، تحلیل داده‌ها و نگارش مقاله
محد نذری بن عبدالرحمن: طراحی مطالعه و نظارت علمی

تشکر و قدردانی

نویسندگان این مقاله بر خود لازم می‌دانند از تمام افرادی که در انجام این پژوهش ما را یاری کرده‌اند، خصوصاً مادران فرزندپذیر که با عشق و ازخودگذشتگی بی‌نظیر خود، نه تنها خانه‌ای امن بلکه قلبی پر از محبت برای کودکانشان فراهم کرده‌اند و الهام‌بخش این پژوهش بوده‌اند، تشکر و قدردانی نمایند.

برگزار شوند. این پویش‌ها باید فرزندخواندگی را به عنوان یک روش معتبر برای تشکیل خانواده معرفی کرده و بر اهمیت فراهم کردن خانه‌های پایدار و محبت‌آمیز برای کودکان یتیم تأکید کنند. برنامه‌های آموزشی مدارس، محتوای مناسب در کتب درسی، فعالیت شخصیت‌های مطرح و رسانه‌های ارتباط جمعی می‌توانند نقش مؤثری در تغییر نگرش‌های فرهنگی ایفا کنند.

۴. برنامه‌های فرزندپروری مبتنی بر آسیب‌های روانی اولیه: برنامه‌های فرزندپروری که بر مراقبت‌های مبتنی بر آسیب‌های روانی اولیه تأکید دارند باید با ارزش‌های فرهنگی ایرانی هماهنگ شوند. ترکیب تعالیم اسلامی با مشاوره‌های فرزندپروری می‌تواند پذیرش و اثربخشی این برنامه‌ها را در میان والدین پذیرنده افزایش دهد.

۵. آموزش متخصصان: برنامه‌های آموزشی برای متخصصانی که با خانواده‌های فرزندپذیر کار می‌کنند، از جمله مددکاران اجتماعی، روان‌شناسان و حقوق دانان، باید توسعه یابد. این برنامه‌ها باید بر نیازهای عاطفی و رفتاری کودکان فرزندخوانده و چالش‌های خاص خانواده‌های فرزندپذیر در ایران متمرکز باشند.

۶. تحقیقات آینده: تحقیقات آینده باید بر بررسی نتایج بلندمدت روان‌شناختی، اجتماعی و عاطفی کودکان فرزندخوانده در ایران متمرکز باشد. همچنین، این تحقیقات باید دیدگاه‌های پدرها، زنان مجرد فرزندپذیر، سایر اعضای خانواده و کودکان فرزندخوانده را بررسی کنند تا پویایی‌های خانوادگی در فرآیند سرپرستی بهتر درک شود. مطالعات طولی می‌تواند داده‌های ارزشمندی برای شناسایی مداخلات مؤثر برای بهبود نتایج سرپرستی ارائه دهد.

یافته‌های این مطالعه بینش‌های ارزشمندی در مورد تجربیات خانواده‌های فرزندپذیر ایرانی ارائه می‌دهد، اما باید به چندین محدودیت اشاره کرد. اندازه نمونه کوچک این مطالعه قابلیت تعمیم نتایج را محدود می‌کند و پژوهش‌های آینده باید شامل یک نمونه بزرگ‌تر و متنوع‌تر از شرکت‌کنندگان، از جمله پدران و کودکان باشد. علاوه بر این، تحقیقات طولی برای بررسی چگونگی تکامل چالش‌های رفتاری و دلبستگی در طول زمان، به‌ویژه در ارتباط با انگ‌های اجتماعی و سیستم‌های حمایتی، مورد نیاز است [۵۱، ۵۲].

منابع

1. United Nations. Convention on the Rights of the Child. Available from: <https://www.unicef.org/child-rights-convention>. Accessed: October 12, 2024
2. Hague Conference on Private International Law. Hague Convention on Protection of Children and

Co-operation in Respect of Intercountry Adoption. Available from: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=69>. Accessed: October 12, 2024

3. Mohd MA, Kadir RA. Islamic perspectives on adoption: Kafala in the Islamic law of adoption. *International Journal of Law, Policy and the Family* 2012;26:329-46
4. Alavi S. Adoption under Islamic Law: The cultural and legal framework of Kafala in Muslim countries. *Journal of Islamic Family Studies* 2007;3:15-24
5. Mehrabi S, Jafari E. Adoption laws and reforms in Iran: An analysis. *Middle East Family Studies Review* 2019;15:44-58
6. Bokaie M, Mohammadi A, Zadeh S. An overview of adoption laws in Iran. *Iranian Journal of Family Law* 2012;10:87-98
7. Juffer F, van IJendoorn MH. Adoptees' emotional regulation and behavioral adjustment: A review. *Development and Psychopathology* 2005;17:93-116
8. Gharibi R. Behavioral challenges of Iranian adoptees: A comparative study. *Journal of Clinical Psychology Iran* 2018;6:123-9
9. Razeghi S, Tabrizi M. Social stigma and its impact on attachment in Iranian adoptive families. *Iranian Journal of Social Psychology* 2016;22:43-56
10. Ghorashi H. Secrecy and adoption in Iranian families: The cultural context. *International Journal of Psychology and Family* 2015;17:59-76
11. Pinderhughes EE, Brodzinsky DM. Adoptees' behavioral challenges: A cross-cultural analysis. *Adoption Quarterly* 2019;22:15-32
12. Liu M. Psychological struggles of adoptive parents: A comparative study between East and West. *Family Psychology Journal* 2019;28:37-54
13. Esfandiari S, Faramarzi L. Challenges in post-adoption support for Iranian families. *Journal of Mental Health Iran* 2020;11:67-80
14. Pace C, Zavattini GC. The role of attachment in adoption: A comprehensive review. *International Journal of Psychology* 2020;55:246-53
15. McConnachie L, Goodman S, O'Connor TG. Adoptees' developmental delays: Implications for family support systems. *Clinical Child Psychology and Psychiatry* 2020;25:688-700
16. Gunnar MR, Reid BM. Early deprivation and institutional care: The Budapest study. *Child Development Perspectives* 2019;13:45-50
17. Bowlby J. Attachment and Loss. Vol. 1. 1st Edition, Basic Books: New York, 1969
18. Ainsworth MDS, Blehar MC, Waters E, Wall S. Patterns of Attachment: A Psychological Study of the Strange Situation. 1st Edition, Erlbaum: Hillsdale, 1978
19. Feeney JA, Passmore NL. Attachment, trauma, and adoption: A review of literature. *Trauma Care for Children* 2020;5:89-101
20. Shirazi A. Cultural and social dynamics of adoption in Iran. *Middle East Family Studies Journal* 2018;14:67-83
21. Smith JA, Flowers P, Larkin M. Interpretative Phenomenological Analysis: Theory, Method and Research. 1st Edition, Sage Publications: London, 2009
22. Giorgi A. The Descriptive Phenomenological Method in Psychology: A Modified Husserlian Approach. 1st Edition, Duquesne University Press: Pittsburgh, 2009
23. Patton MQ. Qualitative Research & Evaluation Methods. 4th Edition, Sage Publications: Thousand Oaks, CA, 2015
24. Braun V, Clarke V. Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology* 2006;3:77-101
25. American Psychological Association. Ethical principles of psychologists and code of conduct. Available from: <http://www.apa.org/ethics/code/ethics-code-2017.pdf>. Accessed: October 12, 2024
26. Larkin M, Watts S, Clifton E. Interpretative phenomenological analysis: A method for understanding the experience of human life. *Journal of Health Psychology* 2006;11:299-320
27. Van der Kolk B. The Body Keeps the Score: Brain, Mind, and Body in the Healing of Trauma. 1st Edition, Penguin Books: New York, 2015
28. Lieberman AF, Van Horn P. Don't Hit My Mommy! A Manual for Child-Parent Psychotherapy. 2th Edition, Zero to Three: Washington, DC, 2011
29. Zeanah CH, Berlin LJ, Boris NW. Practitioner review: Clinical applications of attachment theory and research for infants and young children. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 2011;52:819-33
30. Greenberg MT. Attachment and psychopathology in childhood. In: Cassidy J, Shaver PR, editors. *Handbook of Attachment*. 2th Edition, Guilford Press: New York, 2008
31. Feldman R. Parenting behavior as an organizer of development: Biology and culture. *Perspectives on Psychological Science* 2016;11:569-97
32. Perry BD, Szalavitz M. The Boy Who Was Raised as a Dog: And Other Stories from a Child

Psychiatrist's Notebook. 1st Edition, Basic Books: New York, 2017

33. Kaufman J, Plotsky PM, Nemeroff CB, Charney DS. Effects of early adverse experiences on brain structure and function: Clinical implications. *Biological Psychiatry* 2000;48:778-90

34. Dozier M, Zeanah CH, Bernard K. Infants and toddlers in foster care. *Child Development Perspectives* 2013;7:166-71

35. Cassidy J, Shaver PR. *Handbook of Attachment: Theory, Research, and Clinical Applications*. 3rd Edition, Guilford Press: New York, 2016

36. Howe D. *Patterns of Adoption: Nature, Nurture, and Psychosocial Development*. 1st Edition, Wiley: Chichester, 1998

37. McCrory E, De Brito SA, Viding E. The impact of childhood maltreatment: A review of neurobiological and genetic factors. *Frontiers in Psychiatry* 2011;2:48

38. Siegel DJ. *The Developing Mind: How Relationships and the Brain Interact to Shape Who We Are*. 2th Edition, Guilford Press: New York, 2012

39. Cicchetti D, Toth SL, Rogosch FA. The development of psychological well-being in maltreated children. *Development and Psychopathology* 2008;20:1081-94

40. Lyons-Ruth K, Bronfman E, Atwood G. A relational diathesis model of hostile-helpless states of mind. In: Solomon J, George C, editors. *Attachment Disorganization: Clinical and Developmental Perspectives*. 1st Edition, Guilford Press: New York, 1999

41. Rutter M. Genetic influences on risk and resilience. *Mental Retardation and Developmental Disabilities Research Reviews* 2006;8:34-40

42. Steele H, Steele M. Early attachment predicts emotion recognition at 6 and 11 years old. *Attachment and Human Behavior* 2005;30:1097-112

43. van IJzendoorn MH, Bakermans-Kranenburg MJ. Attachment disorganization: Genetic factors, parenting contexts, and developmental transformation from infancy to adulthood. *Review of General Psychology* 2016;20:62-75

44. Thompson RA. *The Development of the Person: The Minnesota Study of Risk and Adaptation from Birth to Adulthood*. 1st Edition, Guilford Press: New York, 2005

45. Dozier M, Albus KE, Fisher PA. Enhancing infant attachment: Interventions to support foster and adoptive parents. *Development and Psychopathology* 2002;14:843-60

46. Zeanah CH, Smyke AT, Koga SF, Carlson E. Attachment in institutionalized and community children in Romania. *Child Development* 2005;76:1015-28

47. Sroufe LA. *The Development of the Person: The Minnesota Study of Risk and Adaptation from Birth to Adulthood*. 1st Edition, Guilford Press: New York, 2005

48. Cicchetti D, Rogosch FA, Toth SL. The effects of child maltreatment on the development of emotion regulation. *Development and Psychopathology* 1997;9:5-28

49. Shonkoff JP, Phillips DA. *From Neurons to Neighborhoods: The Science of Early Childhood Development*. 1st Edition, National Academies Press: Washington, DC, 2000

50. Siegel DJ, Hartzell M. *Parenting from the Inside Out: How a Deeper Self-Understanding Can Help You Raise Children Who Thrive*. 1st Edition, TarcherPerigee: New York, 2013

51. Fonagy P, Gergely G, Jurist EL, Target M. *Affect Regulation, Mentalization, and the Development of the Self*. 1st Edition, Other Press: New York, 2002

52. Anbari M, Abdul Rahman MN. The Adoptees' Behavioral Challenges in Adaptive Families: a systematic review. *Payesh* 2024;23:737-750[Persian]